

Tranmælbevegelsen (utdrag)

Taler
Ludvig Meyer

Dato
10 september 1929

Sted
Oslo

Omstendigheter
Solidaritetsmarkering for streiken ved Loray Mill, Gastonia, USA.

- 1 La os benytte anledningen til å se os lit omkring ute og hjemme.

Det er ikke mulig å forråde sine dårlige sider værre end borgerskapet gjorde ved Verdenskrigen. Socialismen hadde allerede dengang rundt omkring i landene sin
5 halv hundre års historie. Dens tid skulde da være kommet til å overta styret. Arbeiderne hadde allerede vist veien i Rusland.

De borgerlige statsmæn anså det også som en selvfølge at tiden måtte være kommet til en samfundsomvæltning. Hverken Lloyd George eller præsident
10 Wilson var istand til å bevare likevækten. De grep begge til panikartede foranstaltninger.

Vi skal imidlertid se bort fra Amerika og fra England. De står hver især under sine egne utviklingslove. Amerika ved sin rigdom, ved sin samfundsmæssige
15 færskhed og fordi det ennu ikke er nasjonalt sammensveiset. England omvendt ved ælden av sine tradisjoner, ved sit verdensherredømme og ved respektabiliteten av dets parlamentarisme. Engelskmænnene holler ikke systemer og legger ingen langtrækkende planer. Deres arbeiderorganisasjoner fornærker kommunismen for å samle stæmmen til parlamentsvalget. Men dette
20 hindrer ikke at de i morgen kan være rede til en revolusjonær omvæltning.

Tyskerne derimot er det beste eksempel på forholdenes normale forløp, i alle fall i den Germanske del av Europa. Tyskland hadde det mest manstærke, det mest regelbundet organiserte socialdemokrati. Såvidt jeg erindrer talte det i 1912 ved
25 Riksdagsvalget 4 millioner stæmmen. Det var en så vældig tilvækst at borgerskapet blev opskræmt og det hadde visselig sin del i den nervøsiteten som førte til Verdenskrigen.

30 Hvorfor vältet ikke det Tyske socialdemokrati efter Verdenskrigen det borgerlige styre og reiste et andet? Hvorfor bygget det ikke et nyt og arbeiderstyret samfund?

Der var store vanskeligheter. Versailles-freden og de seirende makters overgrep.
35 Sandt nok! Det hadde fordret en desto større spenstighet. Til gjengjæl vilde en iderik og virksom arbeiderbevegelse ha kunnet påregne støtte fra arbeiderne, særskilt i England. Mer end noget andet var det de Engelske arbeidere som i 1919 reddet den Russiske revolusjon mot de alliertes rnilitærangrep.

40 Hvad var årsaken til at det Tyske socialdemokrati ikke grep til? Mange av os er blit stående i dyp beundring foran Edvard Munchs billede, Det døende barn. At selve sjælens uhåndgripelige sitren så umiddelbart har kunnet flyttes over på et stykke lærret! La os tænke os at en småklasselærerinne tar barna med op i Nasjonalgalleriet, stiller dem foran Munchs maleri og sier: Tegn det!

45 Akkurat sa meget som barnas blyantstreker vilde ligne Munchs geniale billede, - akkurat like meget hadde det socialdemokratiske program å gjøre med Karl Marx' epokegjørende påvisninger av samfundsutviklingen. En genial idé var laget om til barneføde. Jo mere troskyldig, jo mere letfattelig. Jo bedre gjorde det
50 tjenesten sålänge det bare skulde tjene som trosartikler under arbeidernes vækkelse og samling til angrep på det borgerlige samfund.

Det hele var letvindt og greit som en A-B-C. Det var bare å «expropriere expropriantene». Akkurat som det blev forsøkt i Kykkelsrudsaken. Det skulde
55 antagelig ha kostet halvhundre millioner i ny gjæl og vilde ligget som en tyngsel over byen for lange tider. Men det skulde ha reddet spekulanterne, som vilde ha fåt en ren gave på minst en halv snes millioner.

Den socialdemokratiske A-B-C var aldeles ubrukelig da det gjaldt å anvænne
60 trosartiklerne på livets praktiske virkelighet og mangfoldighet. Der blev straks efter Versaillesfreden gjort et forsøk av den socialdemokratiske arbeidsminister Wissel. Men ikke engang Socialdemokraterne selv kunde yde det sin tilslutning. Der blev nedsat en stor kommisjon, hvori der sat adskillige av Tysklands mest fræmragende finansielle og industrielle kræfter foruten repræsentanter for
65 arbeiderorganisasjonerne. Denne kommisjon fræmla et omhyggelig utarbeidet forslag til sosialisering av hele kulindustrien. Der har ikke senere rørt sig en

finger for å gjennomføre det.

70 Borgerskapet hadde gjennom Verdenskrigen åpenbart hele sin usseldom. Men det Tyske socialdemokrati hadde gjort det ikke mindre. Det hadde mistet ære og selvtillit og blev for alle tider demoralisert. Det hadde intet av den spenstighet som måtte til for å fornye sine ideer og bringe dem i overensstemmelse med livets praktiske krav.

75

Det samme gjelder de skandinaviske forgreninger, de socialdemokratiske partier i Danmark og Sverige. Den eneste politiker som har holdt noget mål er Vöino Tanner, som i et par år og intil høsten 1927 var chef for en socialdemokratisk regjering i Finland. Han hadde inøvet virkelighetssans gjennom et i usædvanlig grad fræmgangsrikt kooperativt arbeide.

80

Her i Norge hadde vi i begynnelsen av 1928 for en ukes tid den Hornsrudske arbeiderregjering. Den var fuldkommen idéløs. Den hadde ikke engang en arbeidsplan for den nærmeste måned. Det eneste den har kunnet danne grundlaget for er opdiktninger og bondefangeri.

85

Den har naglet Joh. Ludv. Mowinckel til regjeringssadlen. Det venstreok han rider er svinsottig og har længe livnæret sig ved urenligheter. Det Storting han manøvrerer er det udugeligste, mest inbildske og samvittighetsløse av alle parlamenter. Mowinckel har allikevel kunnet tøile forholdene som han selv vilde. Men så har han også en ridepisk som smæller. Den blev bragt ham i foræring av Tranmæl og Hornsrud i forening.

90

De socialdemokratiske partier i Tyskland, Danmark og Sverige har hverken kunnet rive ned synderlig meget av det gamle eller bygge op noget nyt. Tranmælpartiet derimot er tilstrækkelig ruinerende både i stat, kommune og bedrifter. Men det er ute av stand til å lægge nogensomhelst plan for et nyt samfund. Det ligger som en håpløs tyngsel over alt liv i landet.

95

100 Efter utviklingens love skulde man tro Tranmælbevægelsen allerede hadde ført enten til et borgerlig diktatur eller også til en almindelig samfundsruin. Forskjellige smakebiter av fascisme har vi jo allerede. Mowinckels mindretalstyre er allerede et godt stykke på vei. Wilhelmsens Panamarederi peker ennu langt lenger. I Rusland vilde han uten videre være sat op ad en mur og skudt. I Norge har derimot socialdemokratiets idéløshet ydet den moralske rygg der beskytter

105

en man som Wilhelmsen mot å bli behandlet som samfuntsutskud. Beskatningen kunde og skulde visselig gå langt længere end den gjør. Men den blir det rene flåeri når den som nu ikke står i nogen idé's tjeneste.

110

Den gang da Tranmæl begeistret både ældre og de unge oppe i Trondhjem var han i alle fall en man som gik like på. Nu hæniger han selv fast i alle de taktiske konster han har måttet inlate sig på for å få revolusjonære arbeidere i sæk med socialdemokratiet. En åpen natur har Martin Tranmæl aldrig været. Han er det i
115 alle fall ikke. Det er ikke mulig å arbeide sammen med ham for den som vil noget og har bevart respekten for sig selv.

Men Edv. Bull? De arbeider da sammen! Er han bare streber og lykkejäger? Der er ingen grund til å tro det. Edv. Bull er en meget behagelig selskapsman, kultivert og fornuftig, belæst og underholdende. Han blev socialist oppe i
120 Studentersamfundet under kammeratskapet med Kyrre Grep. Han har også bevart sin hele ungdommelighet fra den tid. Hans anlæg ligger ikke for politik og han er ute av stand til å ta noget praktisk sikte. Der er nok av ræsonnementer men de har ingen personlig vækt.

125

Under omgangen med Tranmæl mystificeres man ustanselig. Vet aldrig hvor man har ham. Vet snart heller ikke hvor man selv står.

Formannen i fagforeningsbevægelsen, Halvard Olsen er en helt anden natur. Han er åpen, loyal og sympatisk. Men han er makelig og konservativ. Han synes
130 arbeiderne får være fornøiet når de andethvert år kan lægge nogen brødsmuler til hvad de allerede har. Men han vet også, at dette ikke kan tilfredsstille deres drømme og længsler. Derfor henviser han dem til den politiske arena. Hans favorit er Scheflo med sine underhollende, men værre end verdiløse
135 parlamentariske krumspring.

For sin egen del er Halvard Olsen for reel til å ta interesse i den slags konster. Men hvis arbeiderne ikke vil være fornuftige og slå sig til tåls med hans konservatisme? Hvis de ikke kan holle styr på sine drømme og længsler? Da vet
140 han ikke bedre rå end å sænne dem til Aamodts Cirkus Norbeck og Hagenbecks stortings-forestillinger.

Dette skjer efter de beste fonbilleder. Folket skal stilles tilfreds med brødsmuler og kommers. Som det blev forsøkt allerede i Roms forfaldstid.

En så håpløs tyngsel som Trnmælbevægelsen vilde ha måtte føre til almindelig ruin, hvis ikke kapitalismen hadde utvist en vidunderlig selvopholdelsesdrift. Der synes likefrøm å være en overflod av kræfter i landet. Storbritanien har en
150 snes ganger så mange mennesker som vi. Norge er allikevel langt rikeligere forsynt med banditteri. Borgerskapet herhjemme har ikke alene sin selvopholdelsesdrift i beholl. Det har også kræfter til overs til å kime sine egne dødsklokker. Redningen kan ikke være langt unda.

155

Kilde

Ludvig Meyer: Kommunisme. Oslo 1930, s. 237-242.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/tranmaelbevegelsen-utdrag>

160

165

170

175

180